

Αρ. Φακ.: ΣΑΑ 140/2017

**Έκθεση Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων υπό την ιδιότητα του Ανεξάρτητου Μηχανισμού
Προώθησης, Προστασίας και Παρακολούθησης της Σύμβασης του
ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες,
αναφορικά με κατακράτηση τροχοκαθίσματος ατόμου με αναπηρία
από Στέγη Ηλικιωμένων μέχρι την εξόφληση τροφείων**

13 Οκτωβρίου 2020

Λειτουργία: Νάσια Διονυσίου

I. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΠΟΝΟΥ

1. Η κ. ΧΧΧΧΧ, στις 14 Νοεμβρίου 2017, υπέβαλε παράπονο εκ μέρους του συζύγου της κ. ΧΧΧΧΧ, ο οποίος είναι άτομο με αναπηρία, κατά της υπεύθυνης της Στέγης Ηλικιωμένων ΧΧΧΧΧ.
2. Συγκεκριμένα, η παραπονούμενη ανέφερε ότι ο σύζυγός της, ο οποίος πάσχει από τη νόσο Alzheimer και είναι άτομο με παραπληγία, που διακινείται με τροχοκάθισμα και λαμβάνει αναπηρικό επίδομα, διέμενε στην εν λόγω Στέγη για περίοδο περίπου έξι μηνών κατά το 2017. Ωστόσο, ύστερα από νοσηλεία του, λόγω πνευμονικής λοίμωξης, σε ιδιωτικό νοσοκομείο και εξαιτίας δυσαρέσκειας της οικογένειας σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών φροντίδας που παρέχονταν από τη Στέγη, η οικογένεια αποφάσισε τη μεταφορά του σε άλλο κατάλληλο χώρο.
3. Ως εκ τούτου, ο γιος του παραπονούμενου επισκέφθηκε τη Στέγη, ώστε να λάβει τα προσωπικά αντικείμενα του πατέρα του, συμπεριλαμβανομένου και του τροχοκαθίσματός του, πλην όμως πληροφορήθηκε από την υπεύθυνη της Στέγης, ότι αυτό βρισκόταν κλειδωμένο σε ένα δωμάτιο, και θα μπορούσαν να το παραλάβουν μόνο μετά την εξόφληση των οφειλόμενων τροφείων για την περίοδο 1/10/2017-7/11/2017.
4. Ως αποτέλεσμα ο παραπονούμενος παρέμεινε για τρεις μέρες (8/11/2017-10/11/2017) στο κρεβάτι, καθώς του στερείτο το τροχοκάθισμα με το οποίο μπορούσε να διακινηθεί, μέχρι που η σύζυγός του πλήρωσε τελικά τα τροφεία, παρά τις αντιρρήσεις που είχε για το ύψος τους. Στη συνέχεια, η σύζυγος του παραπονουμένου προέβη σε καταγγελία στην Αστυνομία, καθώς και στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, με επιστολές ημερ. 13/11/2017, υποστηρίζοντας ότι η συμπεριφορά της υπεύθυνης της εμπλεκόμενης Στέγης ήταν ανάρμοστη, απάνθρωπη, και εκβιαστική έναντι της ίδιας και του συζύγου της και προκάλεσε άγχος και τλαιπωρία στην οικογένειά τους.

II. ΕΡΕΥΝΑ – ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

5. Στα πλαίσια της διερεύνησης του παραπόνου, αποστείλαμε επιστολές, στην Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ).
6. Λάβαμε απάντηση, στην οποία αναφέρονται τα παρακάτω:
 - Οι ΥΚΕ δέχθηκαν γραπτή καταγγελία, ημερ. 21/11/2017, από την παραπονούμενη, εκ μέρους του συζύγου της, σχετικά με τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως.
 - Για σκοπούς διερεύνησης των καταγγελιών, πραγματοποιήθηκαν επιθεωρήσεις στη Στέγη, και συγκεκριμένα, μία νυχτερινή ημερ. 26/11/2017 και μία ολοκληρωμένη ημερ. 27/11/2018, καθώς επίσης αρμόδια Λειτουργός Ευημερίας είχε συναντήσεις και τηλεφωνικές συνομιλίες με τα εμπλεκόμενα άτομα. Ταυτόχρονα, έγιναν και επιθεωρήσεις ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο η Στέγη λειτουργεί σύμφωνα με τις νομοθετικές πρόνοιες που διέπουν τη λειτουργία των Στεγών Ηλικιωμένων και Αναπήρων.
 - Στα πλαίσια αυτά, η Διευθύντρια της Στέγης, παραδέχθηκε ότι είχε δώσει εντολές να κλειδωθεί το τροχοκάθισμα, έως ότου εξοφληθούν τα οφειλόμενα τροφεία δύο μηνών από την παραπονούμενη. Η Διευθύντρια υποστήριξε, δε, ότι η παραπονούμενη δημιούργουσε αναστάτωση στη Στέγη με τις απαιτήσεις και τις απειλές της και πως ο λόγος για τα αυξημένα τροφεία ήταν οι αυξημένες ανάγκες και ιδιαιτερότητες που παρουσίαζε στη φροντίδα του ο παραπονούμενος.
 - Οι ΥΚΕ σημείωσαν επίσης πως αντίθετα με τα όσα ανέφερε η Διευθύντρια της Στέγης, τόσο ο γιος του παραπονούμενου, όσο και δύο ξαδέρφια του που τον συνόδευαν στη Στέγη, υποστήριξαν ότι ήταν η Διευθύντρια που ήταν επιθετική και προσβλητική έναντι των ιδίων. Σε ερώτησή τους, μάλιστα, κατά πόσο είναι

η Διευθύντρια χρησιμοποιεί ως μοχλό πίεσης ένα παραπληγικό άτομο, η απάντηση εκείνης ήταν καταφατική.

7. Πέραν των όσων γεγονότων αναφέρονται πιο πάνω, οι ΥΚΕ δεν μας ενημέρωσαν ούτε για τυχόν δικά τους συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ούτε για τυχόν ενέργειες, παρατηρήσεις ή συστάσεις στις οποίες προέβησαν. Ιδιαίτερα δεν λαμβάνουν θέση επί του σημαντικού ζητήματος που τίθεται, κατά πόσο, δηλαδή, μπορεί μια Στέγη να κατακρατεί ένα τεχνικό μέσο που είναι απαραίτητο για άτομο με αναπηρία, με σκοπό να εξασφαλίσει την πληρωμή οφειλόμενων ποσών.
8. Σημειώνεται ότι με βάση τον περί Στεγών για Ηλικιωμένους και Αναπήρους Νόμο (Ν. 222/1991) ο εκάστοτε Διευθυντής ΥΚΕ έχει την **ευθύνη** για την εποπτεία των εν λόγω Στεγών, η οποία **ωστόσο περιορίζεται στον έλεγχο των τυπικών προσόντων του προσωπικού που εργοδοτείται στις Στέγες και της πλήρωσης των τυπικών προδιαγραφών των κτηριακών υποδομών/εγκαταστάσεων.**
9. Όπως, δε, έχει καταγράψει η Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Έκθεσή¹ της για την Κύπρο μετά από επίσκεψή της τον Φεβρουάριο του 2017, **το εν λόγω νομοθετικό πλαίσιο είναι ανεπαρκές, αφού δεν σχεδιάστηκε για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των ατόμων που φιλοξενούνται στις εν λόγω Στέγες**, όπως λόγω χάρη των ατόμων με σοβαρή νοητική αναπηρία, για τα οποία απαιτείται αποκατάσταση, ψυχιατρική θεραπεία ή άλλες εξειδικευμένες ιατρικές υπηρεσίες. Παρόλο, δε, που το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προχώρησε στην ετοιμασία σχετικού Νομοσχεδίου («Ο περί Λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας Ενηλίκων Νόμος του 2018) αυτό συνεχίζει να βρίσκεται σε εκκρεμότητα.

¹ <https://rm.coe.int/16807bf7b4>

III. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

10. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες αποτελεί σταθμό στην ιστορική διαδρομή για την προώθηση, προστασία και διασφάλιση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, αφού συνιστά την πρώτη παγκόσμια διεθνή συνθήκη που αναφέρεται αποκλειστικά και εξ' ολοκλήρου στα άτομα αυτά, κατοχυρώνοντας κατά τρόπο δεσμευτικό και αναλυτικό, όχι μόνο τα δικαιώματά τους, αλλά και τις υποχρεώσεις του κράτους, οι οποίες είναι αναγκαίες ώστε η υλοποίηση των δικαιωμάτων να καταστεί εφικτή. Στη βάση της Σύμβασης, **η αναπηρία δεν εκλαμβάνεται πλέον ως μια ατομική ανεπάρκεια, αλλά ως η συνέπεια της αλληλεπίδρασης του ατόμου με αναπηρία με ένα περιβάλλον που αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες του ατόμου και να άρει τους τυπικούς και άτυπους περιορισμούς που το εμποδίζουν να λειτουργήσει και να συμμετάσχει ισότιμα σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής.**
11. Τα άτομα με αναπηρία αναγνωρίζονται πλέον, ρητά και δεσμευτικά, ως **υποκείμενα δικαιωμάτων σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα και τοποθετούνται στο επίκεντρο όλων των αποφάσεων που τα αφορούν.**
12. Μίαν από τις θεμελιώδεις γενικές αρχές που διέπουν τη Σύμβαση, και οι οποίες διαλαμβάνονται στο άρθρο 3, αποτελεί **ο σεβασμός προς την έμφυτη αξιοπρέπεια, ατομική αυτονομία, περιλαμβανομένης της ελευθερίας ατομικών επιλογών και ανεξαρτησία των ατόμων.** Επιπρόσθετα, το **Άρθρο 15** κατοχυρώνει την απαλλαγή από βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, το **Άρθρο 16** την απαλλαγή από την εκμετάλλευση, τη βία και την κακομεταχείριση, το **Άρθρο 17** την προστασία της σωματικής και πνευματικής ακεραιότητας του ατόμου, σε ίση βάση με τους άλλους, το **Άρθρο 18** την Ελευθερία μετακίνησης και ιθαγένειας και το **Άρθρο 22** τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και την προστασία της από αυθαίρετες ή παράνομες παρενοχλήσεις.

13. Πρέπει να σημειωθεί ότι με βάση την ερμηνεία που δίδεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων², ως **εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία ορίζεται η μειωτική και ταπεινωτική συμπεριφορά που προσβάλλει την αξιοπρέπεια του προσώπου**. Ειδικότερα έχει κριθεί ότι εξευτελιστική μεταχείριση είναι εκείνη που **προκαλεί στο θύμα της αισθήματα φόβου, αγωνίας και κατωτερότητας, ικανά να τον μειώσουν και τον εξευτελίσουν**. Ως τέτοια μπορεί να θεωρηθεί και η συμπεριφορά εκείνη που μπορεί να οδηγήσει το θύμα της σε κάμψη της φυσικής ή και ηθικής του αντίστασης ή να τον οδηγήσει να προχωρήσει σε ενέργειες παρά τη θέληση ή συγκατάθεσή του. Υπογραμμίζεται ότι μια συμπεριφορά είναι δυνατόν να κριθεί ως εξευτελιστική και αρά να απαγορεύεται, υπό τον όρο ότι προϋποθέτει ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας, χωρίς όμως να απαιτείται να είναι σκόπιμη ή να πραγματοποιείται για κάποιον σκοπό.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

14. Το βασικό αντικείμενο που εξετάζεται στο παρόν παράπονο είναι το κατά πόσο ήταν θεμιτή η κατακράτηση, με σκοπό τη διευθέτηση οικονομικών διαφορών, ενός τεχνικού μέσου, το οποίο είναι απαραίτητο για τη διακίνηση και κατ' επέκταση την άσκηση όλων των δικαιωμάτων, από άτομο με αναπηρία. **Αναντίλεκτα αυτό είναι ανεπίτρεπτο και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να γίνεται ανεκτό**. Συνιστά **προσβολή τόσο της αξιοπρέπειας, και της αυτονομίας του προσώπου**, αλλά επιπλέον λόγω του εκβιαστικού και εκφοβιστικού χαρακτήρα του εν λόγω μέτρου, το άτομο το οποίο αποστερείται, του αναγκαίου για την κινητικότητά του, τεχνικού μέσου, ενδέχεται να βιώνει αισθήματα αγωνίας, ανασφάλειας, εξευτελισμού και κατωτερότητας. **Δεν αποκλείεται, συνεπώς, μια τέτοια μεταχείριση να**

² <file:///C:/Users/User/Documents/Θέματα/Torture/CoE%20guide.pdf>

αγγίζει το απαιτούμενο όριο σοβαρότητας ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ως εξευτελιστική μεταχείριση.

15. Η υποχρέωση για σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται όχι μόνο στο κράτος αλλά και σε όλα τα πρόσωπα ώστε να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια που τυχόν μπορεί να βλάψει ένα συνάνθρωπο τους. Μεγαλύτερη δε ευθύνη έχουν οι διευθύνσεις χωρών φιλοξενίας που φροντίζουν άτομα με αναπηρίες, λόγω των αυξημένων αναγκών και της ευαλωτότητας που συνδέεται με την αναπηρία. Ως εκ τούτου η ενέργεια της Διευθύντριας της συγκεκριμένης Στέγης να κατακρατήσει για τρεις ημέρες από τον παραπονούμενο το τροχοκάθισμά του αποστερώντας τιμωρητικά την αυτονομία του, συνιστά προσβολή της αξιοπρέπειας του και αντανakλά στην ευθύνη των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας.

16. Αυτό γιατί ενώ κατέγραψαν μεν το τι είχε συμβεί, δεν προέβησαν τουλάχιστον εξ όσων έθεσαν υπόψη μου, σε οποιεσδήποτε παρατηρήσεις, υποδείξεις και συστάσεις προς την εμπλεκόμενη Στέγη. Επιπλέον, δεν φαίνεται να προβληματίστηκαν ευρύτερα σε σχέση με το ζήτημα, ώστε να προβούν έκδοση σχετικών κατευθυντήριων γραμμών και οδηγιών προς όλες τις Στέγες, οι οποίες βρίσκονται υπό την εποπτεία τους.

17. Παρότι αντιλαμβάνομαι ότι αφενός η απουσία επαρκούς νομοθετικού πλαισίου και αφετέρου η υποστελέχωση των Υπηρεσιών, αποτελούν δύο παράγοντες που δυσχεραίνουν τις προσπάθειές τους για παρέμβαση σε κάθε περίπτωση που αυτό απαιτείται, **εντούτοις οι διορθωτικές κινήσεις είναι απαραίτητες να γίνονται σε περιπτώσεις που διακυβεύονται τα δικαιώματα ευάλωτων κοινωνικά ομάδων.**

Εισηγήσεις:

18. **Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας**, ειδικότερα σε σχέση με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, τα οποία προστατεύονται με τη σχετική Σύμβαση του ΟΗΕ, **θα έπρεπε να είχαν ήδη προχωρήσει σε σχετική ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και καθοδήγηση τόσο των Λειτουργών Ευημερίας που διενεργούν ελέγχους στις εν λόγω Στέγες, όσο και των διευθύνσεων και του προσωπικού των Στεγών, με ταυτόχρονη παρακολούθηση της συμμόρφωσής τους με τα όσα απορρέουν από τη Σύμβαση**, αλλά και τις συστάσεις της Επιτροπής Πρόληψης των Βασανιστηρίων γι' αυτό και θα πρέπει να κινηθούν σε αυτή την κατεύθυνση χωρίς άλλη καθυστέρηση. Αυτή είναι και η εισήγηση, στην οποία προβαίνω, με την υποβολή της παρούσας Έκθεσης στο Γενικό Διευθυντή Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τη Διευθύντρια ΥΚΕ.
19. **Επιπρόσθετα, εισηγούμαι όπως χωρίς άλλη περαιτέρω καθυστέρηση προχωρήσει η ολοκλήρωση του νομοσχεδίου που βρίσκεται σε εκκρεμότητα**, κάτι που άλλωστε αποτελεί και εισήγηση της Επιτροπής Πρόληψης των Βασανιστηρίων, **αναμένοντας ότι η νέα νομοθεσία θα είναι πλήρως εναρμονισμένη με τις πρόνοιες της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.**

Μαρία Στυλιανού-Λοττίδη

Επίτροπος Διοικήσεως και
Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Ανεξάρτητος Μηχανισμός Προώθησης, Προστασίας και Παρακολούθησης της
Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων
και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή
Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας